

Bu sayı

Devrimci Marksizm 'in Mart ayında yayınlanan 3. sayısında derginin Yayın Kurulu imzasıyla yer alan durum tahlili yazısı şöyle sona eriyordu:

Geçmişte Türkiye'de her on yılda bir düzenli biçimde askerin ülkenin politik hayatına el koyduğu yaygın olarak konuşuldu. 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri müdahaleleri bu düşüncenin maddi kanıtlarıydı. 12 Eylül'den on yıl sonra bir askeri müdahale olmadı. Kimilerine göre zaten "küreselleşme" çağında askeri müdahale politik olarak mümkün de değildi! 28 Şubat 1997'de yapılan askeri müdahale, solun ve aydınların çoğunluğunca önce görmezlikten gelindi, sonra da "post-modern darbe" gibi ne idüğü belirsiz bir terimle bir yandan varlığı itiraf edilirken bir yandan da anlaşılmaz hale getirildi. *Devrimci Marksizm*'in 3. sayısı 28 Şubat askeri müdahalesinin tam 10. yıldönümünde yayınlanıyor. On yıl kuralının siyaset sahnesine yeniden çıkma tehlikesinin eşiğinde yaşıyoruz. Hiçbir şey işçi, emekçi ve ezilenlerin mücadelesinden bağımsız olarak gerçekleşmez. Yeni bir askeri müdahaleyi ya da faşist kurtların vadiden şehre inmesini engellemek için *Devrimci Marksizm* bütün sosyalistleri ve devrimci demokratları göreve çağırıyor. ("28 Şubat'ın 10. yıldönümünde ikiz tehlike: Askeri müdahale ve faşizm", sayı 3, s. 21)

Bu satırların yayınlanmasından yaklaşık bir ay sonra, 27 Nisan muhtırası'nın verilmesiyle birlikte cumhuriyet tarihinin beşinci askeri müdahalesi başladı. Bugün Türkiye süngülerin gölgesinde bir seçim yaşıyor. Devrimci Marksizm, bu tehlikeli günlerde bütün sosyalist ve devrimci demokratları, bütün sınıf mücadelesi sendikacıları ve işçileri bir kez daha askeri darbe ve faşist hareketin oluşturduğu ikiz tehlikeye karşı görevlerini üstlenmeye çağırıyor.

Devrimci Marksizm'in ilk sayısı 21. yüzyıl başında dünyanın ekonomik ve politik durumunu değerlendiriyor ve dünya solunda hakim bazı görüşleri eleştirel biçimde ele alıyordu. İkinci sayı ise esas olarak Türkiye sosyalist ve devrimci demokrat solunun tarihi ve bugünü üzerinde odaklaşıyordu. Bunun ardından yükümüzü emekçilerin ve ezilenlerin durumunu ve mücadelelerini tartışmaya çevirdik. Üçüncü sayının iki ana teması vardı. Bir yandan, içinde yaşadığımız dönemde işçi sınıfının durumu ve işyerinde ve işgücü piyasalarında sermaye ile işçi sınıfı arasındaki ilişkilerin geçirdiği değişiklikleri ele alan yazılara yer verdik. Öte yandan, ulusal sorunu hem genel boyutlarıyla, hem de Türkiye bağlamında destek. Şimdi sıra sınıf ve ulusun yanı sıra üçüncü büyük ezme/ezilme ilişkisine gelmiş bulunuyor. Elinizde tuttuğunuz sayının ana teması, kadının ezilmesi ve kurtuluşu mücadelesi.

Bütün sınıflı toplumların tarihi boyunca kadın ezildi, arkadan geldi, ikinci sınıf insan muamelesi gördü. Bugün yeryüzünde varolan en eski ezme/ezilme biçimi erkeğin kadın üzerindeki hakimiyetini sağlayan cinsiyetçi, erkek egemen sistem. Kapitalizm bütün ilişkileri olduğu gibi kadın ile erkek arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin biçimlendiği ortamı oluşturan aileyi de altüst etti. Ama bu altüst ediş bazı cinsiyetçi pratiklerin yavaş yavaş tarihe karışmasına yol açarken bazılarının sadece biçim değiştirerek devam etmesiyle, daha da önemlisi kapitalizmle tarihte ilk kez gündeme gelen yeni bir takım cinsiyetçi pratiklerin yükselmesiyle el ele yürüdü. Türkiye'de gerek burjuvazinin ideolojileri olan Kemalizm ve liberalizm, gerekse sosyalist hareketin büyük bölükleri, kadının ezilmesini feodal kalınlara atfetmekte ısrarlılar. Buna göre, toplumumuz "modernleştikçe" kadın eşitliğini kazanacak, tarih-öncesinden kalma kadın sorunu da geride kalacak. İdeoloji insanı öylesine sarıp sarmalar ki, içinde yaşadığı toplumsal ilişkiler insana en doğal, en olması gereken şeyler gibi görünür. Kadın sorununa böyle yaklaşanlar, kadın bedeninin artan ölçüde metalaşmasını, fahişeliğin bir meslek ("en eski meslek") olmaktan çıkıp her sınıftan kadınların önemli bir bölümünün hayatının değişik aşamalarında yaşamak zorunda kaldıkları bir yabancılaşma olmasını, kadının günlük hayatında moda, kozmetik ve şimdilerde "wellness" ve "anti-ageing" sektörlerinin cenderesine kısırlanmış olmasını hayatın en doğal şeyi olarak, "bayanların doğası"ndan gelen bir şey olarak algılıyorlar. Çin'de ortaçağdan beri, büyüdüklerinde ayakları küçük olsun diye küçük kızların ayağı cendere gibi bir pabuç içine sokulmuş. Bugün "sıfır beden" saplantısı bütün dünyada kolektif bir takıntı haline gelmiş durumda!

Kıscası, kapitalist toplum bir yandan kadının ezilmesinin çeşitli antika biçimlerini, tacizi, tecavüzü, aşağılanmayı, dayağı ve şiddetin başka türlerini değişik biçimler altında sürdürürken bir yandan da buna yeni ezilme biçimleri ekliyor. Din zoruyla tesettürü kaldırıyor, yerine para zoruyla soyunmayı koyuyor! Çünkü kapitalizm bir üretim tarzı olarak kendinden önceki toplumlarda varolan ezme/ezilme biçimlerini alır, kendi çıkarlarına ve dinamiklerine uygun biçime

Devrimci Marksizm

getirir, onlara yeni biçimler verir ve onları hakimiyetinin birer payandası yapar. Dinden aileye, farklı halklar ve ırklar arasındaki ilişkilerden kadının ezilmesine her alanda geçerlidir bu. Öyleyse, kadının kurtuluşu, yani erkeğin tanımladığı bir dünya yerine bütünüyle özgürce yaşayacağı bir dünyanın kuruluşu, hâlâ en büyük insanlık davalarından biridir.

Bu sayının Nedret Kaya imzalı ilk yazısı kadının ezilmesi ve kurtuluşu konularının genel çerçevesini çizmeye yönelik. Yazar kadın ile erkek arasında varolan hiyerarşik farklılaşmanın insanlığın doğuşundan itibaren geçerli olmadığını, yani doğal değil toplumsal-tarihsel olduğunu vurguluyor. Kadın ile erkek arasındaki toplumsal eşitsizliğin maddi temellerini kısaca ele aldıktan sonra kapitalizmin ve sınıfların kadın sorunu karşısındaki konumuna el atıyor ve bütün bunlardan kadının kurtuluşu bayrağını hangi öznenin taşıyacağına dair sonuçlar çıkarıyor. Kaya'nın yazısının kısa kısa tezler halinde kaleme alınmış olmasının, kadın sorunu ile yeni tanışmakta olan okurlarımız açısından konunun kavranmasını kolaylaştıracağını, bu tartışmalı konuda kendi fikirlerini oluşturmuş olanlar için ise devrimci Marksist bir bakış açısıyla aralarındaki ortaklık ve farklılıkları belirleyebilmek açısından elverişli bir zemin oluşturacağını umut ediyoruz.

Işık Yüksel ise yazısında Türkiye'de kadın hareketine ilişkin eleştirel bir analiz sunuyor. Yazar önce Türkiye'de feminist hareketin derin bir krizden geçmekte olduğu saptamasını yapıyor. 80'li yıllarda Türkiye topraklarına radikal bir kurtuluş hareketi olarak giren feminizmin, bugün hem burjuvazinin elinde evcilleştirildiğini, hem de düzenin muhafızı olarak öne çıkan burjuva kadın hareketi tarafından bayrak yapıldığını örnekleriyle ortaya koyuyor. Yüksel'in sorduğu soru şu: 80'li yıllardan bugüne gelinmesinde kadın kurtuluş hareketinin hangi zaafı rol oynamıştır? Yazar bu soruya ayrıntılı argümanlarla cevap veriyor. Yüksel'in yazısının en önemli yanlarından biri de kadın sorununa devrimci Marksist bir bakış açısıyla sınıf sorununu yeniden sokma yolundaki çabası. Bu yazının sosyalist ve daha genel olarak sol eğilimdeki feminist çevrelerde ciddi tartışmalar yaratmasını bekliyoruz. Sayfalarımız en eleştirel olanlar da dahil bu konuda fikir belirtmek isteyenlere açıktır. Kadınların kurtuluşu davasının bugün geldiği noktadaki tikanıklığın aşılması için bu tartışma hayati önem taşıyor.

Sayının üçüncü yazısı, bir bakıma bu ikinci yazı ile aynı konuyu paylaşıyor, ama sorunlara farklı bir perspektiften yaklaşıyor. Dergimize ilk kez katkıda bulunmakta olan Özgür Sevgi Göral'ın odaklaştığı nokta da feminist hareketin bugün Türkiye'de karşı karşıya bulunduğu durum. Göral bunun yanı sıra bir dizi başka temaya da değiniyor. Önce feminist hareketin 80'li yıllardan itibaren gösterdiği gelişmenin tarihçesini bir dönemleştirme çabasıyla ele alıyor. Feminizmin başarılarını ve son dönemdeki bazı zaafalarını sergiledikten sonra, aynı zamanda feminist olan sosyalist bir militan olarak sosyalist hareket ile feminizmin gerilimli ilişkisini çeşitli açılardan değerlendiriyor. Bu bölümde oklarını daha ziyade sosyalist harekete yöneltirken, yazısının son bölümünde ise feminist harekete eleş-

tirel yaklaşıyor ve onu politika alanına çağırıyor. Göral'ın Türkiye'de feminist hareketin eleştirel analizini konu alan yazısı ile Işık Yüksel'in yazısının birlikte okunması, tartışmaya bir derinlik ve zenginlik katacaktır.

Göral ve Yüksel'in yazılarının karşılaştırılması ele aldıkları alana bakışlarının farklılığı dolayısıyla ilginçken, sayının dördüncü yazısı ile Yüksel'in yazısı arasında başka tür bir ilişki mevcut: İki yazı arasında hiç konu ortaklığı yok, ama kadın kurtuluş hareketine bakışlarında çarpıcı bir paralellik var. Dördüncü yazının konusu uzak bir ülkede, İsveç'te kadın hareketinin tarihi ve güncel durumu. Biri Türkiye, öteki İsveç kökenli, ama her ikisi de İsveç devrimci Marksist hareketi bağrında militan mücadele içinde bulunan iki yazarın, Gülay Ünüvar ile Gunnar Westin'in ürünü. Yazı İsveç feminizmini, hem kısmi kazanımlar elde ettiği 70'li yıllarda Grupp 8 adını taşıyan feminist örgütlenmenin öyküsü aracılığıyla, hem de 80'li yıllardan sonra değişen toplumsal ortamın bir ürünü olarak 2000'li yıllarda doğan feminist parti Fl'nin gelişimi temelinde hikâye ediyor. Okurlarımız, ne kadar enternasyonalist eğilimler taşırılsa taşırılsınlar, İsveç gibi Avrupa politik ve entelektüel dünyasının dahi çeperinde yer alan bir ülkede feminist hareketin gelişmesinin kendilerini ilgilendirmeyeceğini düşünebilirler. Sakın öyle düşünmesinler. Öyle yaparlarsa, son derece öğretici ve Türkiye açısından muazzam dersler çıkarabilecekleri bir tarihsel evrim öyküsünden kendilerini mahrum bırakacaklardır.

İkinci sayımızda İspanya Devrimi ile ilgili olarak bir arşiv yazısı yayınlamıştık. Kadın sorunu dosyamızda da aynı anlayış doğrultusunda bir arşiv çalışması var. Son iki yüzyıldır, yani Fransız devriminden bu yana, ilerici ve sosyalist düşünürlerin kadın sorununa yaklaşımından örnekler sunan bu arşiv çalışması ilk kez 1980'li yılların sonunda *Onbirinci Tez* dergisinin kadın sorunu temalı sayısı için Almanca bir kaynağın çevirisi yoluyla Nail Satlıgan'ın çabasıyla hazırlanmıştı (*Onbirinci Tez*, sayı: 9, Şubat 1989, s. 112-140). Saint-Simon'dan Rosa Luxemburg'a farklı ideolojik eğilimde sosyalistlerin görüşlerine kolay erişim sağladığı için bu arşivin yararlı olduğu kanısındayız.

Bu sayıda ana temanın dışında iki yazımız var. Bunlardan ilki *Devrimci Marksizm*'de ilk kez yazan Ahmet Öncü arkadaşımızın. Bilindiği gibi, Türkiye'nin en önemli mücadele örgütlerinden biri olan ve bağrında bütün mühendis ve mimar odalarını bir araya getiren TMMOB bir süredir "yetkin mühendis" tartışmalarıyla çalkalanıyor. Bir bakıma mühendislik mesleği içinde yeni bir "aristokrasi" yaratma potansiyeline sahip olan bu yeni düzenlemeyi Ahmet Öncü Marksist kapitalizm tahlilinin, değer ve meta fetişizmi teorisinin derinlikli çerçevesi içine yerleştiriyor. Öncü'nün yazısı bütünüyle somut bir gelişme ile yüksek soyutlama düzeyindeki bir tartışma arasında gidiş gelişleriyle ilginç ve özgün bir çalışma olarak dikkati çekiyor. Öncü'nün kurduğu teorik arka plan temelinde vardığı sonuç, bütün TMMOB camiasını ilgilendiriyor: "yetkin mühendislik" basit bir teknik düzenleme değil, mühendislerin kendi sınıf konumlarına ve işçi sınıfına karşı

Devrimci Marksizm

tavırlarına ilk elden etki yapacak bir sınıf tutumunun güncel ve yasal ifadesidir. TMMOB kadar önemli bir mücadele örgütünün içindeki bu gelişme bütün sosyalistler açısından yakıcı bir önem taşımali.

Bu sayının son yazısı Britanyalı bir Marksist yazarın Bolşeviklerin İslam'a yaklaşımını ele aldığı makalesinin çevirisi. Marksizmin ve komünist hareketin İslam'a ve onun çeşitli tezahürlerine (en başta tesettüre) yaklaşımı sorununun, içinde yaşadığımız dönemde hem dünyada hem Türkiye'de ne denli büyük bir önem taşıdığı uzun uzadıya açıklamaya gerek olmayacak kadar açık. Batı'da 11 Eylül sonrasında gelişen ve "İslamofobi" olarak anılan nefret ideolojisi muazzam bir önem taşıyor. Ortadoğu'da sadece terörist bir örgüt görünümü veren El Kaide'nin değil, aynı zamanda Irak'ta işgale direnen kimi hareketler, Lübnan'da Hizbullah, Filistin'de Hamas gibi (farklı mezheplere bağlı olsalar da) İslam'ın bayrağı altında emperyalizme ve Siyonizme karşı mücadele ederken aynı zamanda kitlesel bir desteğe ulaşan örgütlerin varlığı ve ABD ile İran arasındaki gerilimin yükseliyor oluşu, sosyalistlerin İslam ile ilişkisine hayati bir önem kazandırıyor. Nihayet, Türkiye'de "ulusalcı" kampın "şeriat tehlikesi" gerekçesi altında TSK'yı öne sürmesi ve 27 Nisan muhtırasıyla doğan yeni ve tehlikeli dönem, Marksistlere İslam ile ilişkilerini tanımlama bakımından daha da acil görevler yüklüyor. Bu bakımdan sosyalist hareketin tarihsel gelişiminin hayati bir uğrağı olan Bolşeviklerin Lenin ve Trotskiy önderliğinde Ekim devrimi sonrasında İslam'a nasıl yaklaşmış olduğunu öğrenmek büyük yarar taşıyor. Dave Crouch'ın yazısı, sosyalizmin din konusundaki tavrını yalınkat bir burjuva laikliğine indirgeyenler için epey büyük sürprizler içeriyor: Ekim devriminin topraklarında şeriat mahkemelerinden Komünist Partisi yöneticilerinin tesettürlü eşlerine ve Bolşeviklerin cihad çağrılarına kadar, bu tarihte kendini sosyalist sanan Kemalistleri rahatsız edecek çok şey var. Tabii bütün bunlar devrimci Marksistlerin bugün Türkiye'de İslam sorunu karşısında takındığı tavrın yöntem bakımından klasik devrimci Marksizm ile ne kadar uyum içinde olduğunu kanıtlıyor. Ama öte yandan, aynı kalacak olan sadece yöntemdir. Çünkü bugünün dünyası, bugünün sosyalist hareketiyle İslami hareketi arasındaki ilişkiler bir önceki yüzyılın başındakinden somut olarak çok farklı. Geçmişin gerçekleri bize ancak yol gösterebilir. Taklit edilemez.

Dave Crouch'ın yazısı gerçekten çok ciddi bir araştırmannın ürünü ve kendi konusunda okura çok zengin bir malzemeyi sunma başarısını gösteriyor. Bu bize Crouch'ın yazıyı yazma saiklerini unutturmamalı. Crouch, popüler olarak "Cliffçiler" diye bilinen *International Socialism* (Uluslararası Sosyalizm) akımının Britanya partisi SWP'nin mensubu. (Bu akımın son dönemdeki gelişimi konusunda Burak Gürel'in *Devrimci Marksizm*'in ilk sayısındaki yazısından ayrıntılı bilgi edinilebilir.) Bu sayımızdaki yazının orijinali de bu partinin teorik dergisinde yayınlanmış. SWP Irak savaşı öncesinde kurulan başarılı savaş karşıtı harekette ("Stop the War"), Britanya'nın Müslüman halklarının örgütleriyle omuz omuza mücadele etmiş bir hareket. Bu bakımdan Batı Avrupa'nın işçi aristokra-

sisinin üçüncü dünya halklarına ve göçmenlere karşı taşıdığı ırkçı önyargılara teslim olan sosyalist örgütlerden daha iyi bir tavra sahip. Ama SWP İslam'la ittifakını burada durdurmadı. Onyıllardır bin bir dereden su getirerek seçimlerde hep İşçi Partisi'ni desteklemiş olan bu örgüt, 2005'teki son seçimlere Britanya'nın burjuva karakter taşıyan Müslüman örgütleriyle birlikte kurduğu Respect adını taşıyan bir parti ile katıldı. Marksistler açısından somut konularda yapılan güç ve eylem birlikleri ile iktidar mücadelesinin somut araçları olan parti ve seçimler bambaşka nitelikler taşır. Ezilmiş uluslardan da olsa karakteri ikirciksiz biçimde burjuva olan güçler Marksistlerin iktidar mücadelesinin bir aracı olan parti içinde birlikte yer alacağı güçler olamaz. Crouch'ın yazısının ilk ve son paragraflarında Bolşevizmin İslam ile tarihsel ilişkisine ilişkin sunduğu bilgiyi SWP'nin bugünkü politikasına gerekçe yapmaya çalışması bizce başarısız bir girişimdir. Her durumda kendimizi bu tür bir perspektiften dikkatle ayırıyoruz.

Devrimci Marksizm'in bundan sonraki sayısının ana teması işçi sınıfının ve öteki ezilen grup ve katmanların kapitalizme karşı mücadelesinde günümüzde strateji tartışmaları olacak. Sonbaharda yeniden buluşmak üzere...

Devrimci Marksizm Yayın Kurulu